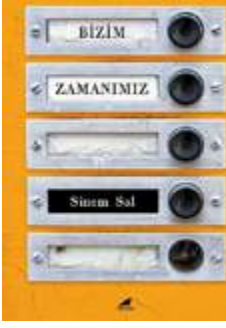

gazete duvar

kitaP.

SAYI: 145 YIL: 3

Bizim Zamanımız
Karakarga
Yayınları'ndan...

FRIEDRICH NIETZSCHE

TANIDIK VE YENİ
NIETZSCHE'DE
AŞIRILIK, YAŞAM, KENİLLİK

Edisyonlar

Tayfun Güneş Engin & Gülben Sarıcaan

Hermit İncelemeler, Mustafa Arslan, Derya Ekin, Tamer
Karakarga, T. Nihal Çelikkale, Serpil K. Arslan, Kadir
Nihal 11.11.12

gazeteduvar.com.tr

**FRIEDRICH
NIETZSCHE**

4

**Nietzsche:
'Tanıdık ve Yeni'**

emek erez

11

**Kentler, devrimci
mahalleler ve sesler:
Burası Radyo Şarmpol**

esin ileri

16

**Highsmith'ten Hitchcock'a:
Trendeki Yabancılar**

okan çil

21

**Sovyetler Birliği'nin
ironik anlatımı**

ali bulunmaz

26

**Olağanüstü Özgürlük
Makineleri: Sınırlarla
örülü bir dünya**

melike sargin

29

**Kaya Tokmakçioğlu:
İstanbul işçi sınıfının
havzası olmayı sürdürüyor**

soner sert

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

**İcra Kurulu Başkanı ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anil Mert Özsoy

Grafik Tasarım
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar
Emek Erez, Esin İleri,
Okan Çil, Ezgi Sivrikaya
Ali Bulunmaz, Melike Sargin, Soner Sert

Yönetim Yeri:

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbaci
İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr
Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber
ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND
Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye
aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Toros Güneş Esgün ve Gülben Salman tarafından derlenen 'Tanıdık ve Yeni 'Nietzsche'de Aşırılık, Yaşam, Kendilik', Pinhan Yayıncılık tarafından yayımlandı. Kapağımıza taşıdığımız bu çalışma 'aşırılık', 'kendilik' ve 'yaşam' temasını odağa alarak, birbiriyle diyalog hâlinde ilerleyen yazılarla, çağımızda Nietzsche düşüncesinden 'yeni'ye dair neler söyleyebiliriz sorusunun peşine düşüyor. Emek Erez inceledi.

'Trendeki Yabancılar', Patricia Highsmith'in kalemi ve Hitchcock'un kadrajıyla ölümsüz bir hikâye olarak dünya kültür mirasındaki yerini çoktan aldı. Katilin kim olduğunu bulmaktan ziyade, cinayet kavramını, insan psikolojini başlı başına bir çatışma unsuru olarak öne çıkarmaya çalışan bu roman polisiye severler için önemli duraklardan biri... Okan Çil yazdı.

Akademisyen-yazar Kaya Tokmakçıoğlu'nun 'Köle, Kul, Amele: İstanbul'un Toplumsal Mücadeleler Tarihi' kitabı Yazılama Yayınları tarafından yayımlandı. Soner Sert, Tokmakçıoğlu ile kitabını ve İstanbul'u konuştu.

Şükran Yiğit'in son romanı 'Burası Radyo Şarmpol', İletişim Yayınları tarafından yayımlandı. 'Burası Radyo Şarmpol', bir sesler ve şehirler romanı. Ait hissettiğimiz sokaklar, mahalleler, kentlere ve bize onları hatırlatan seslere bir saygı duruşu. Esin İleri yazdı.

Tatyana Tolstaya'nın kitabı 'Böcü', Jaguar Kitap tarafından yayımlandı. Tolstaya 'Böcü'de, nükleer patlama, devrim, özgürlük, yoldaşlık, Kızıl Kızaklar, Ekim Tatili ve gelip giden liderlere göre değişen kent isimleri gibi metaforlar aracılığıyla SSCB'nin ironik bir anlatımına girişiyor. Ali Bulunmaz inceledi.

Kirli Saunders'ın 'Olağanüstü Özgürlük Makineleri' kitabı Hippo Kitap tarafından yayımlandı. 'Olağanüstü Özgürlük Makineleri', yetişkinlerin, çocuklarla birlikte okuyup, üzerine tartışabileceği, bir çırpıda okunmayacak, özümsemesi gereken zor bir kitap. Melike Sargın'ın kaleminden...

Marifet iltifata tabidir...

İyi okumalar.

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
Kemal Varol...

Kara Sis: Bir cezaevi hikâyesi

Nietzsche: 'Tanıdık ve Yeni'

Toros Güneş Esgün ve Gülben Salman tarafından derlenen "Tanıdık ve Yeni 'Nietzsche'de Aşırılık, Yaşam, Kendilik'", Pinhan Yayıncılık tarafından yayımlandı. Çalışma, "aşırılık", "kendilik" ve "yaşam" temasını odağa alarak, birbiriyle diyalog hâlinde ilerleyen yazılarla, çağımızda Nietzsche düşüncesinden "yeni"ye dair neler söyleyebiliriz sorusunun peşine düşüyor.

emek erez

Dünyanın krizlerle baş etmeye çalıştığı zamanımızda, Nietzsche düşüncesi bize ne söyler peki? Bir geçmişi olsa da birçoğumuz için “yeni” olan pandemi koşullarında yaşarken, düşünürün her dönem kendini “yeni” tutabilmiş hatta popüler kültüre, sosyal medya paylaşımlarına sızmış, kendini devamlı hatırlatmış fikirleri, çağımızı başka açılardan tahayyül etmeyi sağlayabilir mi?

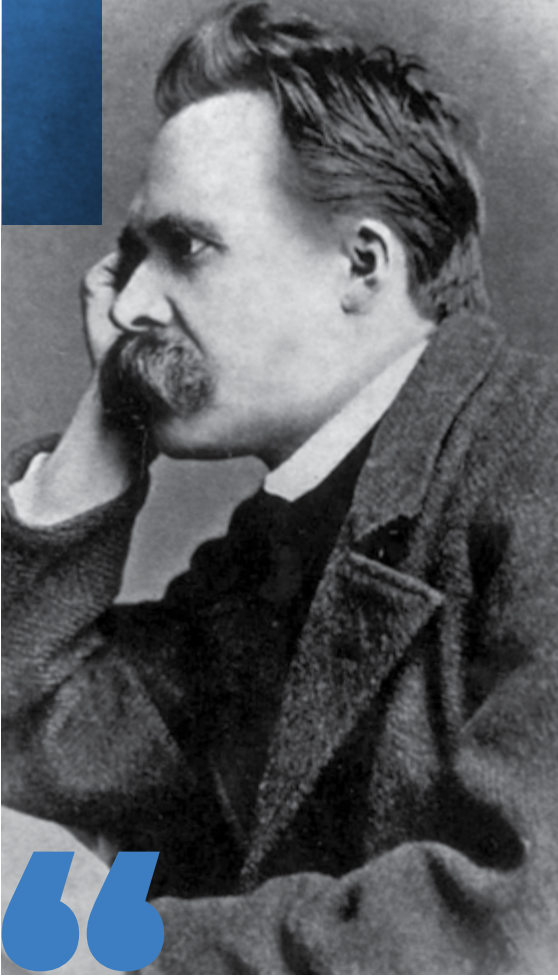

Tanıdık ve Yeni - Nietzsche'de Aşırılık, Yaşam, Kendilik, Kolektif, 136 syf., Pinhan Yayıncılık, 2021.

Agamben, ‘Çağdaş Nedir’¹ adlı metninde, Nietzsche’nin ‘Zamana Aykırı Bakışlar’ kitabını değerlendirirken, filozofun bu metninde zamanıyla hesaplaşmayı, içinde bulunduğu zamana dair bir konum almayı denediğini belirterek, şu cümleleri alıntılıyordu: “Bu düşünce kendi içinde zamansızdır,” der ikinci meditasyonun başında; ‘çünkü bu çağın oldukça emin olarak gurur duyduğu şeyi, başka ifadeyle tarihsel kültürünü bir hata, bir hastalık ve bir yetersizlik olarak anlama çabasındadır; çünkü şuna inanıyorum ki, hepimiz tarihin ateşinde harcanıp gittik ve hiç değilse bunun farkında olmalıyız.” Burada düşünürün kendisini ne zamanının içine ne de dışına konumladığını fark ederiz, zamanıyla uyumlu değildir ama sorun olarak gördüğü şey, zamanıyla ilgilidir ve çağının tarihsel kültürü içinde “hastalık”, “yetersizlik”, “hata” olarak gördüğü kısma yüzünü döner, eleştirisini oradan kurar. Nietzsche düşüncesi, yukarıdaki cümlelerinde de ifade ettiği gibi; “kendi içinde zamansızdır.” Bu nedenle farklı zamanlarda da onun fikirleri gündeme gelmiş, pek çok düşünürü etkilemiş, şimdiye dair sözümüzün de bir şekilde içinde olmuştur. Sadece “değerleri yeniden yorumlama” çabası bile, dünyanın hakikati düşünüldüğünde, her dönemde “güncel” kalabilecek bir fikirdir.

Dünyanın krizlerle baş etmeye çalıştığı zamanımızda, Nietzsche düşüncesi bize ne söyler peki? Bir geçmişi olsa da birçoğumuz için “yeni” olan pandemi koşullarında yaşarken, düşünürün her dönem kendini “yeni” tutabilmiş hatta popüler kültüre, sosyal medya paylaşımlarına sızmış, kendini devamlı hatırlatmış fikirleri, çağımızı başka açılardan tahayyül etmeyi sağlayabilir mi? Nietzsche’nin “amor fati”, “ebedi dönüş”,

1-Agamben, G., (2020), “Varoluşçuluk, Fenomenoloji, Ontoloji ‘Çağdaş Nedir’”, (Çev. Utku Özmakas), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Nietzsche'nin "amor fati", "ebedi dönüş", "güç istenci", "egemen birey", "nihilizm" gibi aşına olduğumuz kavramlarını şimdide nasıl işe koşabiliriz? Nietzsche düşüncesini toplumsal cinsiyet bağlamında yorumlayabilir miyiz?

"güç istenci", "egemen birey", "nihilizm" gibi aşına olduğumuz kavramlarını şimdide nasıl işe koşabiliriz? Nietzsche düşüncesini toplumsal cinsiyet bağlamında yorumlayabilir miyiz? Bu ve bunun gibi pek soruya cevap arayan bir metinden bahsetmek istiyorum, Pinhan Yayıncılık tarafından basılan, "Tanıdık ve Yeni "Nietzsche'de Aşırılık, Yaşam, Kendilik". Çalışma, Toros Güneş Esgün ve Gülben Salman tarafından derlendi. Başlıkta da ifade edildiği gibi "aşırılık", "kendilik" ve "yaşam" temasını odağa alarak, birbiriyle diyalog hâlinde ilerleyen yazılarla, çağımızda Nietzsche düşüncesinden "yeni"ye dair neler söyleyebiliriz sorusunun peşine düşüyor kitap.

Yaşamımızın her anlamda değişip dönüştüğü bir dönemde, kriz kelimesi neredeyse bedenlerimize yapışıp kalmışken, düşünürün fikirlerini tartışmak, yaşam üzerine düşünmek, belki de onun "aşırılığı"nı devreye sokmak, bize başka imkânların yolunu açabilir. Nihilizmin, umutsuzluğun, yozlaşmışlığın batağından kurtulma çabasında, onun düşüncesinden hareketle, "yaşamı olumlama"nın anlamlarını keşfedebiliriz, geçmiş sebepler ve sonuçlar kümesi olmaktan çıkarıp etkilerini de işe dâhil ederek, ondan kopmadan ama onu saplantılı bir unutmama çabasına dönüştürmeden yaşamı nasıl tahayyül edebiliriz sorusunu da açabiliriz. Çoğu zaman yaşadığımız çağın içinden konuşmak eleştirilse de belki "ev yanarken" sözü söyleme ve sürdürme çabası değerli olabilir. Nietzsche'nin çağının "hata", "hastalık" ve "yetersiz" gördüğü yerlerini sorun olarak belirlemesinin böyle bir anlamı olabileceğini de hatırlayarak.

Pinhan
Yayınlari'ndan çıkan
'Tanıdık ve Yeni
"Nietzsche'de Aşırılık,
Yaşam, Kendilik"
Güneş Esgün ve
Gülben Salman
tarafındanderlendi.
Başlıkta da ifade
edildiği gibi "aşırılık",
"kendilik" ve
"yaşam" temasını
odağaalarak, birbiriyle
diyalog hâlinde
ilerleyen yazılarla,
çağımızda Nietzsche
düşüncesinden
"yeni"ye dair neler
söyleyebiliriz
sorusunun
peşinedüşüyor.

AŞIRILIK

Metin, Werner Stegmaier'in, "Dünyaya Yeni Nasıl Gelir? Nietzsche'nin Aşırılık Büyüsü" adlı yazısıyla başlıyor. Yazıda Nietzsche'nin ortaya koyduğu problemler ve onlara getirdiği "aşırı çözümler" ele alınıyor. "Dünyaya yeni nasıl gelir?" sorusunu sorarak, dünyaya her dönemde farklı "yenilerin" geldiğini hatırlatıyor Stegmaier. Filozofun düşüncesinin ise daha çok kendi çağındaki problemleri çözmeye odaklandığının altını çiziyor ki filozoflardan aslında yeni şeyler dünyaya getirmekten çok daha hakiki ve açık olanı ortaya koymalarının beklendiğini anımsatıyor. Nietzsche, Sokrates'in "aşırılığın büyüü" konusundaki cazibesini gözlemleyebilmişti, buradan yola çıkarak, "aşırılığı" bir şekilde felsefesini ulaştırmanın yolu olarak işlevsel kılmıştı belki de. Stegmaier'e göre, felsefenin uğraştığı meseleler, kavramları en uç noktalara vardırılmayı, sınırları aşmayı, saf hiçbir şeyin bulunmadığı dünyada -saf akıl gibi- saf fenomenler bulmayı bekler. Bunları bir ifadeye dönüştürmenin, akla yatkın hâle getirmenin bir yolu olarak "aşırılığın büyüü" işlevsel olabilir. Yazarın ifadesiyle: "Aşırılıklar tutunabileceğimiz bariz nirengi noktaları ve keskin kontrastlar yaratır. Ürkütücüdürler, ama aynı zamanda insanın kendine ait, daha ölçülü bir yargıya varabilmesini de teşvik ederler. Buysa aynı zamanda aşırılaştırmanın kendisini gözlemlemek ve değerlendirmek anlamına gelir." Aşırılık, kişinin kendisiyle yüzleşmesini sağlar, düşüncedeki aşırılık onu ortaya koyanın ben'ini gözlemlemesine katkıda bulunur. Kendindeki yargıyı ölçülü hâle getirirken, onun sınırlarını genişletmek, ürkütücü olanı gösterirken, muhatabının kendi yargısına ulaşmasını sağlamak bakımından işlevsel olabilir. Sanırım Nietzsche'de aşırılığın böyle bir işlevi de vardı ki, Stegmaier bunu şöyle ifade

ediyor, ona göre; “Ortaya koyduğu aşırı problemler ve çözüm önerileriyle, okurlarının kendi yargılarına varmasını sağlayacak esnek bir alan yaratmak” filozofun hedefi buydu.

NIETZSCHE VE DIONYSOS

Kitabın bana kalırsa dikkat çeken yazılarından biri Nazire Kalaycı'nın “Nietzsche'nin Dionysosları: ‘Dionysosçu Olan Nedir’” Sorusunun Yanıtlanamayışı Üzerine” adlı yazısı. Kalaycı, Dionysos'u Nietzsche düşüncesinin önemli figürlerinden biri olarak değerlendirirken, ona eşlik eden sembolizmin farklı şekillerde tahayyül edilebileceğini hatırlatıyor. Nietzsche, ‘Tragedyanın Doğuşu’ndan itibaren bu tanrıya büyük önem veriyor ve onu farklı ilişkisellikler içinden ele almanın yolunu açıyor, elbette bu tanrıya ilgisinin önemli sebeplerinden biri tragedyanın tanrısı olması. Ancak Deleuze'ün okuması bağlamında, Dionysos figüründe Nietzsche'nin, “istencin olumlayıcı biçimini görmüş” olmasının da filozof açısından önemli olabileceğini fark ediyoruz bu yazıda. Kalaycı, bununla birlikte, erkek karakterlerle bezeli Nietzsche felsefesinde, (Dionysos, İsa, Zerdüşt...) hiç kadın karakterlere yer yok muydu sorusunun peşine düşüyor. Yazar, Dionysos'un Ariadne ile ilişkisi üzerinden konuyu toplumsal cinsiyet temelli tartışarak, Dionysos'u çeşitli biçimlerde ele alan filozofun, Ariadne'yi “tamamlayıcı” olarak belirlediğine dikkat çekiyor. Dionysos ve Ariadne ilişkisini düşünürün şiirleri ve otobiyografi yazarlığını işe koşarak tartışıyor. Burada çok ayrıntılı bahsedemesek de Kalaycı'nın yazısının, Ariadne ve Dionysos'un evliliğinin erkekler arasındaki felsefe yapma biçimini aşındırdığını ve bunun farkı olumlayan ilişkinin arketipi olduğu yorumuna ulaştığını söyleyebiliriz. Dionysos aynı zamanda Nietzsche'nin “aşırılığı”

Nazire Kalaycı, Dionysos'u Nietzsche düşüncesinin önemli figürlerinden biri olarak değerlendirirken, ona eşlik eden sembolizmin farklı şekillerde tahayyül edilebileceğini hatırlatıyor.

Zeynep Talay
Turner'ın yazısı,
Nietzsche'nin
tarih fikrinden yola
çıkarak, düşünürün
tarih yorumu ile
kendilik görüşü
arasında bir ilişki
olabilir mi sorusunu
sorduruyor.

ile de ilişkili bir figür; neşeli, dansçı, yabancı olduğu için “öteki”, sınır tanımaz, yaşamı ve oluşu olumlayan bir tanrı, bu açılardan da filozofun felsefesinde farklı şekillerde beliriyor. Belki de bu nedenle “Dionysosçu olan nedir” sorusunun ucu açık kalıyor.

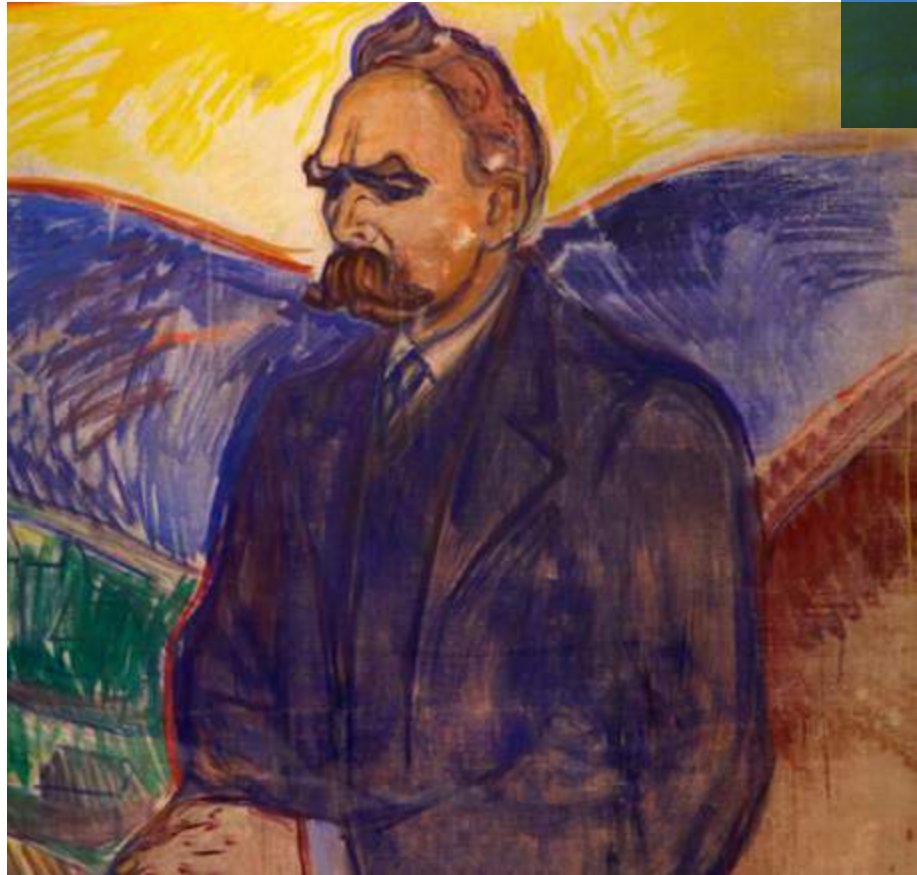
TARİHİN YÜKÜ

Zeynep Talay Turner'ın yazısı, Nietzsche'nin tarih fikrinden yola çıkarak, düşünürün tarih yorumu ile kendilik görüşü arasında bir ilişki olabilir mi sorusunu sorduruyor. Ayrıca, “nasıl yaşamalıyız” sorusu bağlamında, söz verme, unutma ve hatırlama bağını tartışırken, tarihi sadece sebep sonuç ilişkileri içerisinde yorumlamanın sorunlu yanından bahsediyor çünkü tarih sebepler ve sonuçları toplamı olmanın ötesinde, tek tek bireylerin yaşamını etkileyen bir yan içeriyor. Nietzsche'nin tarih görüşü bizi geçmişin yükünden kurtarıyor, insanın özgürleşebilmesi için unutma ve hatırlama arasında bir denge bulmasında işlevsel olabiliyor. Turner, filozofun “plastik güç” kavramının bu açıdan önemli olduğunu düşünüyor, bu kavram: “Kendi içinden kendine özgü bir biçimde gelişen güç, geçmiş ve yabancı olanın biçimini değiştiren, ona yeniden biçim vererek [kendi içine alan], yaraları iyileştiren, yitirileni yerine koyan, kırılan biçimlere kendi içinden yeni bir biçim veren güç” olarak tanımlanıyor. Bu, değişen dönüşen yani sabit olmayan bir kendiliğe işaret ediyor, bu da kişinin unutma ve hatırlamasını bir dengeye oturtarak, “yaralarını iyileştirebiliyor” böylece, geçmiş bir süzgeçten geçirilerek, onun bireye yük olan yanından özgürleşiyoruz.

Kitap, filozofun düşüncesinde tartışmalı olan “egemen birey” olumlu mu yoksa tam tersi mi? “Kendilik”, “Yaşam” ve “Zaman” arasında nasıl bir ilişki var? Anlatisallık ve kurmacasallık Nietzsche ile birlikte düşünülebilir mi? Metaforların filozofun düşüncesinde nasıl bir işlevi var? “Yaşamı evetlemek” neden felsefi bir problem? Gibi farklı sorularla Nietzsche düşüncesini tartışıyor.

“Tanıdık ve Yeni ‘Nietzsche’de Aşırılık, Yaşam, Kendilik”, adlı kitapta yer alan yazılar, burada tamamını açmasam da bize filozofun düşüncesinin yaşadığımız çağda nasıl işlevsel olabileceğini hatırlatması bakımından önemli fikrimce. Yazıda bahsettiklerimiz dışında kitap, filozofun düşüncesinde tartışmalı olan “egemen birey” olumlu mu yoksa tam tersi mi? “Kendilik”, “Yaşam” ve “Zaman” arasında nasıl bir ilişki var? Anlatisallık ve kurmacasallık Nietzsche ile birlikte düşünülebilir mi? Metaforların filozofun düşüncesinde nasıl bir işlevi var? “Yaşamı evetlemek” neden felsefi bir problem gibi farklı sorularla Nietzsche düşüncesini tartışıyor. Nietzsche çağını aşan bir filozof, şimdi olduğu gibi gelecekte de güncel olması muhtemel. Yaşanan çağ üzerine söz söyleme çabasında, kendi çağından seslenmiş olsa da her felsefi sözün, geçmişten bugüne akan bilgisi, düşünme imkânı sunmaya devam ediyor. Nietzsche’nin yaşamı dönüştüren ve olumlayan “aşırı” düşüncesi ve bu kitaptaki yazılar da bu bakımdan bir düşünme yolu ortaya koyuyor.

Kentler, devrimci mahalleler ve sesler: Burası Radyo Şarampol

Şükran Yiğit'in son romanı 'Burası Radyo Şarampol', İletişim Yayınları tarafından yayımlandı. 'Burası Radyo Şarampol', bir sesler ve şehirler romanı. Ait hissettiğimiz sokaklar, mahalleler, kentlere ve bize onları hatırlatan seslere bir saygı duruşu.

esin ileri

'Burası Radyo Şarampol', radyoya, sese, seslerin bizi götürdüğü kayıp dünyalara ve mütemadiyen devinen hayata dair yazılmış çok içten bir roman.

İçinden şarkıların geçtiği kitaplar bir başka oluyor. Şükran Yiğit'in İletişim Yayınları tarafından yayımlanan son romanı 'Burası Radyo Şarampol' de onlardan biri. Kitabı okurken önüme gelen her şarkıyı not ettikten sonra kitabın sonunda karşıma çıkan çalma listesine yine de sevindim. Tıpkı Filiz, Mine Abla, Radyocu Asım ve Arkadyus'la tanıştığıma sevindiğim gibi. 'Burası Radyo Şarampol', radyoya, sese, seslerin bizi götürdüğü kayıp dünyalara ve mütemadiyen devinen hayata dair yazılmış çok içten bir roman. Okuyucunun kalbinde yer edinen, keşke Radyo Şarampol'ü açsam da dinlesem dedirten bir kitap. Öyle ki, Yiğit'in yine İletişim'den çıkan 'Ankara, Mon Amour!' (2003), 'Bir Akdeniz Kedisinin Hatıraları' (2004) ve 'Çatıkacı Aşıkları' (2008) okuma listemin en üst sıralarına hızlıca yerleşti.

'Burası Radyo Şarampol', okuyucuyu bildiğimiz ya da bilmediğimiz sokaklarda, mahallelerde, şehirlerde gezdiriyor, tanımış olmayı isteyeceğimiz ya da çok kızacağımız sıradan insanlarla karşılaştırıyor, o insanların içini sızlatan ya da onlara ümit veren şarkıları kulağımıza çalıyor. Bir taraftan da genç bir kızın büyüme hikâyesini anlatıyor. Ne kadar büyüsek de geçmişimizde kalan, hiç hesaplaşamadığımız kişileri, durumları bize hatırlatıyor. O yüzden çok tanıdık, çok bize dair, çok naif ama bir o kadar da sert bir masal anlatıyor. Tıpkı gerçek hayat gibi. Darbe oluyor, jandarmalar evleri basıyor, kitaplar yakılıyor ama bir taraftan da hayat devam ediyor, çünkü 14 yaşındaki bir kız çocuğu âşık oluyor, kitap okuyor, müzik dinliyor...

"Çünkü eşitlik ve halk sözcüklerini duyunca heyecanlanıyor, bazen sokaklarda yüksek sesle çalınan Cem Karaca'nın şarkılarını Barış Manço'nun şarkılarından daha çok seviyor, sı-

Burası Radyo Şarampol, Şükran Yiğit, 291 syf., İletişim Yayıncılık, 2020.

‘Burası Radyo Şarmpol’, okuyucuyu bildiğimiz ya da bilmediğimiz sokaklarda, mahallelerde, şehirlerde gezdiriyor, tanımış olmayı isteyeceğimiz ya da çok kızacağımız sıradan insanlarla karşılaştırıyor, o insanların içini sızlatan ya da onlara ümit veren şarkıları kulağımıza çalıyor

navlarda ‘cevaplar’ yerine ‘yanıtlar’ yazıyor ve fırsat buldukça, ‘olanak’ diyordum.”

Antalya, Berlin ya da Londra; İstanbul, Paris ya da Barcelona da olabilirdi. Bir şehirde bir süre geçiren insan, öyle ya da böyle o şehirden bir şeyi taşıyor üzerinde hayatı boyunca. Kıyafetlere sinen bir koku gibi. “Geçmişin çocukluk geleceğin ise sadece bir bilinmezlik” olduğu bir dönemde tanışıyoruz Filiz ile. Onun ağzından 14 yaşın korkularını dinliyoruz: Annesinin ya da babasının evi terk etmesinden korkmasını, sıkıyönetimin, bitti denilen dönemin bitmesinden korkmasını, mutsuzluğun Şarmpol asfaltına yapışır gibi hayatına yapışmasından korkmasını. Arkadaşlarını tanıyoruz: Ergenliğin değişken sularında sevdiği ya da darıldığı Rengin’i, Muharrem’i, Ali’yi.

Filiz’in sevdiği şarkıları öğreniyoruz; duyup da kimin söylediğini bilmediği albümleri, zar zor bulunduğu ve okumanın bile tehlikeli sayıldığı kitapları, şiirleri, şairleri. Şükran Yiğit karşımıza bir dünya koyuyor, okudukça ne kadarı gerçek acaba diye sormadan edemiyor okuyucu. Gerçek olsa ne fark eder ama, yine de sayfaları çevirdikçe büyüyen merakı savuşturmak kolay olmuyor.

O “sokaklarda çalınan şarkılar” bize sokakta korsan radyo yayını yapılacak günlerin de habercisi. Televizyon Türkiye’ye gelmeden televizyon yaptığı, gemilerin rotasını şaşırtan sinyaller gönderdiği, hatta ajan olduğu kulaktan kulağa yayılan Radyocu Asım’ın Filiz için yaptığı radyo vericisi ile hikâye bir anda dönüşüyor, Akdeniz oluyor, okuyucu da gülümsüyor. Kitabı okurken bir taraftan “ben de radyo yapabilir miyim acaba?”, “yayın yapsam kapıma dayanırlar mı?” sorusunu sormayan pek olmayacaktır. Kitapta bahsi geçen iki radyo özellikle ilgi çekici. Konu-

Çünkü eşitlik ve halk sözcüklerini duyunca heyecanlanıyor, bazen sokaklarda yüksek sesle çalınan Cem Karaca'nın şarkılarını Barış Manço'nun şarkılarından daha çok seviyor, sınavlarda 'cevaplar' yerine 'yanıtlar' yazıyor ve fırsat buldukça, 'olanak' diyordum.”

nun meraklıları muhakkak biliyordur ama korsan yayın yapan radyoları bilmeyenleri yerinden zıplatacak bir tarihi anlatıyor Şükran Yiğit.

“Bugün 16 Kasım 1980. Saat on altı kırk iki. Sayın dinleyiciler burası Radyo Şarampol.”

Arkadaşı Ali ve Radyocu Asım, Filiz'i bambaşka bir dünyayla tanıştırıyor: Uluslararası sulardan korsan radyo yayını yapan Radyo Caroline ve Voice of Peace (Barışın Sesi). Voice of Peace'in kurucusu Abie Nathan, New York'tan yola çıkıp Akdeniz'e gemiyle gelmiş, İsrail ile Arap ülkeleri arasında barış imzalanmasını isteyen bir aktivist. İran'da Yahudi bir ailede doğuyor, Hindistan'da Cizvit rahipler tarafından yetiştiriliyor ve bir gemiye atlayıp müziğin evrensel sesini dünyaya dinletiyor. Bir de Ronan O'Rahilly var, Londra açıklarına demirlediği balıkçı gemilerinden BBC'yi protesto etmek için korsan yayın yapan bir İrlandalı. 2020'de ölen O'Rahilly son verdiği röportajlardan birinde, radyoyu kurma sürecinde asıl motivasyonunun altında Beatles, The Who ya da Stones dünyayı kasıp kavururken, onları geçici bir heves gibi gören BBC'nin onların müziğini çalmayı uzun süre reddetmesinin yattığını anlatıyor. Uluslararası sularda Offshore kaçak yayın yapan radyoları anlatırken radyonun büyüdü dünyasına perde aralıyor roman. Ve karşımızda Radyo Şarampol.

Filiz'in Antalya'dan Berlin'e uzanan serüveninde okuyucuya Leonard Cohen, David Bowie, The Cure, Morrissey ve daha niceleri eşlik ediyor. Berlin radyoları, WDR Köln Radyosu, Radyo Glasnost Kontrol Dışı ya da sokaklarda korsan yayın yapan Radyo Utopia ve Radyo Sansibar. Batı Almanya protestoları sırasında korsan radyodan yankılanan “Bayraklar dalgalanıyor, pankartlar ağaçlarda. İnsanlar burada, evet in-

Şükran Yiğit
karşımıza
bir dünya koyuyor,
okudukça ne kadarı
gerçek acaba diye
sormadan edemiyor
okuyucu. Gerçek
olsa ne fark eder
ama, yine de
sayfaları çevirdikçe
büyüyen merakı
savuşturmak kolay
olmuyor.

sanlar burada” sesi, isteyen Yiğit’in “anarşinin kısa yazı” diye nitelediği Duvar’ın yıkılma sürecine, isteyen Gezi Parkı’na götürüyor. Müziğin evrensel dili, seslerin özgürlüğü de bu demek değil mi zaten?

“Baudelaire’in dediği gibi ‘Nerede değilsem orada mutlu olacaktım’ gibi geliyordu”

‘Burası Radyo Şarmpol’, bir sesler ve şehirler romanı. Ait hissettiğimiz sokaklar, mahalleler, kentlere ve bize onları hatırlatan seslere bir saygı duruşu. “Dilde şiir olan ihtimal hayatta felaket olabiliyordu” diyor kitabın sonlarında Şükran Yiğit. O ihtimallerin peşinde şehirden şehre giden, gitmek zorunda kalan, kaçmak zorunda bırakılan, geri dönen, döndüğünde ne aradığını bulamayan, aradığı şey çoktan kaybolmuş olan ya da hayat akıp giderken sürekli değiştiği için artık eskisi gibi olmayan insanların yer yer komik, yer yer hüznü hikâyesi var önümüzde.

Bu noktada, Kavafis’in Şehir şiirini hatırlamadan olmaz. “Bir başka ülkeye, bir başka denize giderim’, dedin,/’Bundan daha iyi başka şehir bulunur elbet./ Her çabam kaderin olumsuz bir yargısıyla karşı karşıya;/ -bir ceset gibi- gömülü kalbim.” (Çeviren: Cevap Çapan) ‘Burası Radyo Şarmpol’ü okurken, hatta okuduktan sonra durup düşüneceksiniz, gidip geri gelsek, o şehir aynı şehir mi? İnsanlar bile göz açıp kapayıncaya kadar değişebiliyorsa ve hayat durmadan dönüşen bir yolsa, hatıralarımız, özlediklerimiz ya da kırgınlıklarımızı ne kadar taşımamız yanımızda? Şükran Yiğit’in de okuyucuya göz kırparak sorduğu bir soru kurcalıyor kafasını insanın, tek bir hayatımız yoksa, peş peşe eklenen birçok hayatımız varsa ve çektiğimiz acıların sebebi de tam olarak buysa, o hayatları birleştirmeye uğraşarak mı yoksa ayırarak mı acı çekmekten vazgeçeceğiz?

Highsmith'ten Hitchcock'a: Trendeki Yabancılar

'Trendeki Yabancılar', Patricia Highsmith'in kalemi ve Hitchcock'un kadrajıyla ölümsüz bir hikâye olarak dünya kültür mirasındaki yerini çoktan almıştır. Katilin kim olduğunu bulmaktan ziyade, cinayet kavramını, insan psikolojini başlı başına bir çatışma unsuru olarak öne çıkarmaya çalışan bu roman polisiye severler için önemli duraklardan biridir.

okan çil

1921'de Teksas'ta doğan Patricia Highsmith, sadece Amerika'nın değil, dünyanın en saygın gerilim yazarlarından biri olarak okurlarının gönlündeki yerini almıştır. İlk yazı denemelerini okul gazetesinde yayımlayan Highsmith, yazar olmaya 16 yaşında karar verir. Akabinde Barnard College'de devam ettiği eğitiminde dramaturji, kompozisyon, öykü yazımı gibi dersler alarak işin teknik ve teorik detaylarını da öğrenir ve hayal dünyasıyla neler yapabileceğini keşfeder.

Okuldan mezun olduktan sonra bir süre çizgi roman yazarlığı yapan Highsmith bir yandan çalışır, bir yandan da uzun zamandır aklını kurcalayan bir roman üzerine düşünür. Highsmith'in 1950 yılında yayımladığı bu romanın adı 'Trendeki Yabancılar'dır.

VE ALFRED HITCHCOCK

Ne var ki bir ilk roman için oldukça yetkin görünen 'Trendeki Yabancılar' pek ilgi çekmez, ona ve yazarına hak ettiği değeri kazandıracak olan kişiye 1899'da doğan ve Hollywood'a kafa tutabilecek bir güce sahip olan, korku filmlerin büyük yönetmeni Hitchcock'tur.

Hitchcock iyi bir yönetmen olmasının yanında, iyi bir okur olduğu ve günceli de yakından takip ettiği için, Highsmith'in 'Trendeki Yabancılar'ını fark eder ve hiç bekletmeden hak sahipleriyle iletişim kurar. Bir iddiaya göre, Hitchcock bu iletişimi kendisini gizleyerek kurdurur; ne Highsmith ne de aracı ajans bu konudan haberdardır. Belki de bu yüzden kitabın film hakları az bir paraya satın alınır; sadece 7 bin 500 dolara.

Highsmith, yazar olmaya 16 yaşında karar verir. Akabinde Barnard College'de devam ettiği eğitiminde dramaturji, kompozisyon, öykü yazımı gibi dersler alarak işin teknik ve teorik detaylarını da öğrenir ve hayal dünyasıyla neler yapabileceğini keşfeder.

Trendeki Yabancılar, Patricia Highsmith, Çevirmen: Tomris Uyar, 344 syf., Can Yayınları, 2021.

Highsmith, yıllar sonra verdiği bir röportajda, bir ilk roman için bu fiyattan tatmin olduğunu, o yıllarda (29 yaşında) geçinmek, kirasını ödemek için çok çalıştığından bu paranın kendisine nefes aldığını belirtir.

Aslında gerçekçi düşününce Hitchcock'un 'Trendeki Yabancılar'ı çekmesi sadece 7 bin 500 dolar kazandırmaz Highsmith'e, aynı zamanda hızlı bir tanınırlık sağlar ve kariyer basamaklarını kolayca tırmanmasına da yardımcı olur.

Filmin 1951 yılında, aynı isimle gösterime girdiği sene Highsmith, Edgar Allan Poe Ödülü'ne aday gösterilir ancak ödül bir başka ilk roman olan, Thomas Walsh'ın yazdığı 'Nightmare in Manhattan'a verilir.

ÇAPRAZ CİNAYET

1950 yılında yayımlanan ve Hitchcock tarafından 1951'de çekilen 'Trendeki Yabancılar', Türkiye'de ilk defa Metis Yayınları tarafından 1991'de yayımlandı. Akabinde Can Yayınları'nca yeniden yayımlanan romanın çevirmeninin ise Tomris Uyar olduğunu ayrıca belirtmekte fayda var.

Şimdi 'Trendeki Yabancılar'ın konusuna kabaca bakalım;

Guy Hines, uzun senedir kâğıt üzerinde evli olduğu eşinden boşanıp sevgilisiyle evlenmek istemektedir ancak resmi eşi ayrılmaya bir türlü yanaşmaz. Hatta rezil etmekte tehdit ettiği Guy'dan para koparmaya çalışır. Guy, bu durumdan çok rahatsızdır.

1950 yılında yayımlanan ve Hitchcock tarafından 1951'de çekilen 'Trendeki Yabancılar', Türkiye'de ilk defa Metis Yayınları tarafından 1991'de yayımlandı. Akabinde Can Yayınları'nca yeniden yayımlanan romanın çevirmeninin ise Tomris Uyar olduğunu ayrıca belirtmekte fayda var.

Bir tren yolculuğu esnasında tesadüfen bir adamla tanışır. Adı Bruno Anthony olan bu adam cana yakın biridir. Yol uzun olduğundan havadan sudan sohbet etmeye başlayan Guy ve Bruno gittikçe özel konulardan, yaşadıkları sıkıntılardan bahsetmeye başlarlar. Guy, resmi eşinin tavırlarını anlatırken yine sinirlenir, öyle ki onu öldürmek istediğini bile söyler. Yıllarca babasının baskısı altında ezilmiş bir psikopat olan Bruno'ysa kendi sıkıntılarından ve tabii ki babasından bahseder.

Akabinde Bruno'nun aklına bir fikir gelir. Eğer kendi sorun yaşadıkları insanları öldürürlerse, polis bu bağlantıyı kolayca kurarak sonuca ulaşır ve onları yakalar ama ya öldürecekleri insanları değiştirirlerse, çapraz bir cinayet işlerlerse nasıl olur? Polis hiçbir şekilde neden-sonuç ilişkisi kuramayacağı gibi yakayı kurtarırlar ve yaşadıkları sorunlar da ortadan kalkmış olur.

Guy trenden inip hayatına, sorunlarına kaldığı yerden devam ederken Bruno'yu pek ciddiye almaz. Canı sıkkın, heyecan arayan bir deli gibi görür onu ancak yanılmaktadır. Bruno, trende söylediği çapraz cinayet konusunda çok ciddidir ve daha da garibi aynı ciddiyeti Guy'ın da göstermesi gerektiğini düşünerek ona baskı yapmaya başlar.

İNTİFADACILARA VE KÜRTLERE ARMAĞAN

"Cinayet benim için gizemli bir şey. Gerçekten anlamadığımı hissediyorum. Elbette hayal etmeye çalışıyorum ama bence en kötü suç bu. Bu yüzden onun hakkında çok yazıyorum; suçluluk duygusuyla ilgileniyorum. Sanırım cinayetten daha kötüsü yok ve bunda gizemli bir şey var

ama bu, herhangi bir nedenle arzu edilir olduğu anlamına gelmiyor. Bana göre, eğer bir vicdan varsa, bu aslında özgürlüğün tam tersidir.”

Bir röportajında suça ve cinayet meselesine dair olan yaklaşımını bu şekilde özetleyen Highsmith, yazdığı hemen her romanda, işlettirdiği her cinayette ve yarattığı her karakterde bu psikolojinin izini sürüyor gibidir. Bu sayede insana dair o karanlık, kimsesiz ve vahşi ormana açılan perdeyi aralamaya çalışan bir kâşifi andırır. Belki de karşısına çıkan şey vahşi cinayetlerden ziyade hayatın değerinden ibarettir.

Bunu söylememin bir nedeni de Highsmith'in bir insan hakları savunucu olarak öne çıkmasıdır aslında. Hatta 1991 yılında yayımladığı, Ripley serisinin beşinci ve son kitabı olan 'Ripley Su Altında' adlı romanındaki ithaf şu şekildedir:

“İntifadacılar ve Kürtler arasında ölenlere ve ölmekte olanlara, hangi ülkede olursa olsun baskıya karşı savaşanlara ve sadece sayılmak için değil, vurulmak için ayağa kalkanlara.”

Son kertede 'Trendeki Yabancılar', Highsmith'in kalemi ve Hitchcock'un kadrajıyla ölümsüz bir hikâye olarak dünya kültür mirasındaki yerini çoktan almıştır. Katilin kim olduğunu bulmaktan ziyade, cinayet kavramını, insan psikolojini başlı başına bir çatışma unsuru olarak öne çıkarmaya çalışan bu roman polisiye severler için önemli duraklardan biridir.

“**'Trendeki Yabancılar', Highsmith'in kalemi ve Hitchcock'un kadrajıyla ölümsüz bir hikâye olarak dünya kültür mirasındaki yerini çoktan**

almıştır. Katilin kim olduğunu bulmaktan ziyade, cinayet kavramını, insan psikolojini başlı başına bir çatışma unsuru olarak öne çıkarmaya çalışan bu roman polisiye severler için önemli duraklardan biridir.

Sovyetler Birliği'nin ironik anlatımı

Tatyana Tolstaya'nın kitabı 'Böcü', Jaguar Kitap tarafından yayımlandı. Tolstaya 'Böcü'de, nükleer patlama, devrim, özgürlük, yoldaşlık, Kızıl Kızaklar, Ekim Tatili ve gelip giden liderlere göre değişen kent isimleri gibi metaforlar aracılığıyla SSCB'nin ironik bir anlatımına girişiyor.

ali bulunmaz

Fotoğraf: Alena Lebedeva

Tatyana Tolstaya'nın kaleme aldığı 'Böcü', Gramsci'nin vurguladığı gerilimi yansıtmakla kalmıyor, nükleer bir felaket sonrasında romanın başkarakteri Benedikt'in yaşadıklarını, dönüşümü ve insanlara tebelleşen bir "canavar"ın zihinlere saldırdığı korkuyu anlatıyor

Böcü, Tatyana Tolstaya, Çevirmen: Eyüp Karakuş, 368 syf., Jaguar Kitap, 2020.

Antonio Gramsci, 'Hapishane Defterleri'nde doğum gücünü çeken dünya ile ölmek için direnen dünya arasındaki gerilimden filizlenebilecek karmaşaya dikkat çekmişti. Gramsci'ye göre bu çatışma, tehlikeli sonuçlara neden olabileceği gibi bilindik yaşam ile yenisi arasında boşluklar meydana getirebilirdi.

Tatyana Tolstaya'nın kaleme aldığı 'Böcü', Gramsci'nin vurguladığı gerilimi yansıtmakla kalmıyor, nükleer bir felaket sonrasında romanın başkarakteri Benedikt'in yaşadıklarını, dönüşümü ve insanlara tebelleşen bir "canavar"ın zihinlere saldırdığı korkuyu anlatıyor. Başka bir deyişle felaket sonrası dönemde, eski ve yeni dünya arasındaki meydana gelen boşlukları ortaya koyuyor.

KORKULAR, HİKÂYELER VE SORULAR

Kitaba adını veren ve hakkında çeşitli tevatürler üretilen, patlamadan önce de var olduğu söylenen; korkunun, tedirginliğin ve çeşitli kötülüklerin simgesi hâline gelen 'Böcü'ye dair şehrin eskileri ve arada bir görünen Çeçenler hikâyeler anlatıyor.

Öte yandan, "patlamadan evvel her şeyin bambaşka olduğu" günleri ananlar da karışıyor araya. Böylece zamanın ikiye bölünmüşlüğüyle yüzleşiyoruz: "Daha iyi yaşıyorduk" denen zaman ile zenginliklerin kaybolduğu (ana besinin fare olduğu, onun da karaborsaya düştüğü) donup kalmış zaman karşılaştırmasına girişiyor Benedikt'in yakınları. Tolstaya, bu çelişkileri, hem Benedikt'in çocukluğuna hem de patlama öncesi ve sonrasında hayata dair anekdotlarla sunuyor okura.

Kitaba adını veren ve hakkında çeşitli tevatürler üretilen, patlamadan önce de var olduğu söylenen; korkunun, tedirginliğin ve çeşitli kötülüklerin simgesi hâline gelen ‘Böcü’ye dair şehrin eskileri ve arada bir görünen Çeçenler hikâyeler anlatıyor.

Her iki dönemde de geçerli olan ve asla değişmeyen şey ise eşitler arasında daha eşitlerin, daha az eşitlere karşı giriştiği güç gösterileri; anlatıcı bunu, “eğer biri sana gülüyor, seninle alay ediyorsa belli ki iktidarını gösteriyordur sana karşı” diye aktarıyor. Tolstaya’nın ironisinin bir yansıması bu, kimin “yoz” olup olmadığına karar veren yönetimlerin hüküm sürdüğü SSCB döneminde, herkesin bildiği fakat dile getirmekte tutuk davrandığı bir gerçek...

Bir yanda bu gerçekler alıp başını gidiyor, diğer yanda Benedikt’in yaşama bakışı yer alıyor. Hayat hakkında bilinenlerin, bilinmeyenlerden az oluşu felaket öncesi pek sorgulanmazken patlamadan sonra daha fazla dillendiriliyor. Bu zaman diliminde, hem Benedikt hem de yakınındakilerin zihninde bazı sorular dolanıyor: “Zenginlik hırsı mıdır?.. Özgürlük ateşi midir?.. Ölüm korkusu mudur?.. Bir yerlere mi gitmek istiyor acaba canın?.. Ya da tavana vurmuş keyfiyet duygusunun getirdiği küstahlık mı, ne bileyim, kendini mirza gibi görmek mi, dile getirilemeyen bir iktidar hevesi mi, şöyle büyük mü büyük, sihirli, her şeye hükmeden, başların başı, canların canına okuyan, tereminde icatlar icadeden, elleri kımıl kımıl, başını şöyle sağa sola sallayan bir yönetici mi olmak istiyorsun acaba?..”

ÖZGÜRLÜK MESELESİ

İkilemler, düşler, felaketle birlikte gelen bocalamalar ve hayatın “olağan” akışı içinde Benedikt’in sarıldığı en önemli şeyler, şiirler ve “ruhun gıdası” kitaplar. Devlet aklı ile insanların aklı arasındaki dar köprüde duran kitaplar işler, vergiler ve çalışma saatlerinin boşluğunu dolduruyor bir bakıma. Kitaplar, hayatın kısa olduğunu ve zamanın hızla akıp gidişini göste-

riyor göstermesine ama hayata seyirci kalmaya da yol açabiliyor.

Bir başka hakikat ise patlamadan iki yüz yıl sonra bile ara sıra görünüp insanların huzurunu bozan “Böcü”; zift gibi bir karanlık yaratıp ölmekten beter ediyor ahaliyi: “Bu Böcü niye ölümden daha korkunçtur bilir misin çünkü eğer öldüysen öldün, bitti gitti. Yoksun artık. Amma bu yaratık gelip seni perişan ettiyse ölmezsin, sürünür gidersin! Yaşarsın yaşamaya da bu nasıl bir hayattır? Böcü’nün daladığı bu kişiler içlerinden kendilerini nasıl hissederler, öyle çarpılmış hâllerleriyle nasıl olduklarını düşünürlere? Neler olur biter iç dünyalarında? Ha?..”

Yaşamın “olağan” akışında ortaya çıkan bir diğer hakikat, yine çoğu insanın hakkında konuşmaya yanaşmadığı fakat hep göz önünde duran özgürlük meselesi: “Özgürlük hiçbir zaman olmamıştı, hâlâ da yok. En acı vereni ise ne biliyor musunuz? Kökleşme. Halkın bilincinde (...) Dostoyevski’yi hatırlayalım. Varsın bütün dünya ölsün, yeter ki çayımı içebileyim ya da et kıyılsın! Topun ağzına sürülen et! Efendiler, şu anda acılar içindeyim. Hepimizin sıkıp suyunu çıkardılar. Daha da istiyorlar. Ekonomik koşullardan bahsedecek değilim şimdi; hepimiz donduk çünkü...”

KABA BİR KÜLTÜREL VE SİYASAL İKLİM

Kitaplar okuyan ve kendisini şiire veren Benedikt’e “hayatın alfabetesini sökemediği”ne dair suçlamalar da yöneltiliyor. Aslında bu, Tolstaya’nın anlatımının önemli bir parçası; patlama sonrası, sanat ve edebiyatla yeniden kurulmaya çalışılan yaşam ile yabancılaşan yaşam arasındaki farklara ve bazen de derinleşen uçuruma

“
Tolstaya, Platonov’la ve Aleksiyeviç’le benzer şekilde SSCB’yi politik ve kültürel bağlamda eleştirirken romanda, yaşlı ve genç tanıklar ayrımı yaparak nükleer patlama öncesi var olan kimi inceliklerin yerini siyasi, sanatsal ve sosyal nobranlıkların nasıl aldığı resmediyor.

Tolstaya, nükleer patlama, devrim, özgürlük, yoldaşlık, Kızıl Kızaklar, Ekim Tatili ve gelip giden liderlere göre değişen kent isimleri gibi metaforlar aracılığıyla SSCB'nin ironik bir anlatımına girişiyor 'Böcü'de.

göndermeler içeriyor: Devlete ve toplumun iliklerine işlemiş çürümüşlüğü öznelere ile bunu fark edemeyenler veya fark etse de halının altına süpürenler; Böcü olanlar ile Böcü'den korkanlar arasındaki uçurum bu...

Çok okuyan, daha fazla kitap ve sözcük isteyen, gölge ile hakikat ayrımı yapan Benedikt'in yaşadığı aydınlanma, 'Böcü'nün yalnızca ormanda değil, insanların ruhunda bulunduğunu anlamasını sağlıyor. Evliliğiyle birlikte kayınpederinin gözetiminde girdiği örgütlenme ise topluma ne kadar yabancılaştığını ona gösterirken siyasi devrim ile kişinin kendisinde yaptığı devrim arasındaki sınır çizgisinin ayrımına varıyor.

Tolstaya, nükleer patlama, devrim, özgürlük, yoldaşlık, Kızıl Kızaklar, Ekim Tatili ve gelip giden liderlere göre değişen kent isimleri gibi metaforlar aracılığıyla SSCB'nin ironik bir anlatımına girişiyor 'Böcü'de.

Tolstaya, Platonov'la ve Aleksiyeviç'le benzer şekilde SSCB'yi politik ve kültürel bağlamda eleştirirken romanda, yaşlı ve genç tanıklar ayrımı yaparak nükleer patlama öncesi var olan kimi inceliklerin yerini siyasi, sanatsal ve sosyal nobranlıkların nasıl aldığını resmediyor. Başka bir deyişle içi boşaltılmış ve kaba bir kültürel ve siyasal iklimle yüzleşiyor okur; ahalinin kullandığı dil ve yaşam biçimi, tam anlamıyla bu yapıyı yansıtıyor. Kısacası, yüzeyselliğin mizahi, trajik ve trajikomik taraflarını Benedikt'in yaşamıyla bütünleyerek sunuyor yazar.

Olağanüstü Özgürlük Makineleri: Sınırlarla örülü bir dünya

Kirli Saunders'ın 'Olağanüstü Özgürlük Makineleri' kitabı Hippo Kitap tarafından yayımlandı. 'Olağanüstü Özgürlük Makineleri', yetişkinlerin, çocuklarla birlikte okuyup, üzerine tartışabileceği, bir çırpıda okunmayacak, özümsemesi gereken zor bir kitap.

melike sargın

Derinliği tartişma götürmez olan ‘Olağanüstü zgrlk Makineleri’ Kirli Saundres tarafından kaleme alındı, çizimleri ise Matt Ottley’e ait. izimlerinin biraz soyut olması zorlayıcı nitelikte olsa da okurda düşündürücü etkiler bırakacaktır.

İnsanlar, zgrlk, hayal, merak gibi kavramlara varoluşlarından itibaren hep kafa yormuşlardır. Hayalini kurduğumuz, merak ettiğimiz Őeylere varma arzumuzda ya da elde etmeye çalıştığımız bir özgürlük mücadelesinde karşımıza hiç ummadığımız zorluklar elbette çıkmıştır ve kaçınılmaz bir Şekilde çıkacaktır da. Karşımıza çıkan zorlukları aşmak için mücadele edip, hayalini kurduğumuz Şeyler için ortaya bir emek koyacağızdır. Hippo Kitap’tan çıkmış olan ‘Olağanüstü zgrlk Makineleri’ yukarıda değinmiş olduğum kavramları içerisinde barındıran, okurlarını sorgulamaya teşvik eden, çarpıcı bir ocuk kitabı niteliğinde. Aynı zamanda içerisinde barındırdığı kavramlarla, çocuklarla felsefe üzerine de çalışma yürütülebilecek düzeye sahip.

Derinliği tartişma götürmez olan bu kitap Kirli Saundres tarafından kaleme alınmış, çizimleri ise Matt Ottley’e ait. izimlerinin biraz soyut olması zorlayıcı nitelikte olsa da okurda düşündürücü etkiler bırakacaktır.

Hikayede bir kız çocuğunun hayal etmek, istemek, emek vermek ve tüm bunların onun kişiliğinde oluşturduğu anlamı, izleri ortaya koyduğunu göreceksiniz. Kitap, okurlarına “seni özgürleştiren ve sana hayal kurdurtan” önemli Şeyleri bulabileceğini söylüyor. Seni özgürleştiren ve sana hayal kurdurtan Şeyler neler olabilir? İşte bu soru üzerine düşünürken kendinize ynelmeniz gerekecek. Kendinizi ne kadar tanınıyorsunuz, kendinize olan farkındalığınız ne derecede. Kişinin, kendine olan farkındalığının bilincinde olması özgürleşme yolunda atılacak ilk adımlardan biri olsa gerek.

Olağanüstü zgrlk Makineleri, Kirli Saunders, evirmen: Lora Sarı, 32 syf., Hippo Kitap, 2020.

Hikayede bir kız çocuğunun hayal etmek, istemek, emek vermek ve tüm bunların onun kişiliğinde oluşturduğu anlamı, izleri ortaya koyduğunu göreceksiniz. Kitap, okurlarına “seni özgürleştiren ve sana hayal kurdurtan” önemli şeyleri bulabileceğini söylüyor.

Bireylerin hayal kurmalarını sağlayan şeyler ve özgürleşmelerine giden yol birbirinden farklı olabilir. Bu kimi zaman bir dans, kimi zaman bir resim, müzik, kitap ya da herhangi bir araç olabilir. Özgürleşme sürecimizde hangi aracın bize eşlik edeceğine ise bizler karar vermeliyiz. Sınırlarla örülü bir dünyada çocukların ya da yetişkinlerin hepimizin vardır bir özgürlük makinesi. Ve bu özgürlük makineleriyle keşifler yapıyoruz, yeni yerlere gidiyoruz, hayaller kuruyoruz.

Günümüzde eğitimin, içinde yaşanan toplumun beklentilerinin ve özellikle de yetişkinlerin tutsağı haline gelmiş çocukların özgürleşme sürecine giden yollarını açmalıyız ve yetişkinler olarak “özgürleşme” önünde engel olup olmadığımız sorgulamalıyız. Yetişkinlerin, çocuklarla birlikte okuyup, üzerine tartışabileceği, bir çırpıda okunmayacak, özümsemesi gereken zor bir kitap.

Kaya Tokmakçioğlu: İstanbul işçi sınıfının havzası olmayı sürdürüyor

Akademisyen-yazar Kaya Tokmakçioğlu'nun 'Köle, Kul, Amele: İstanbul'un Toplumsal Mücadeleler Tarihi' kitabı Yazılama Yayınları tarafından yayımlandı. Tokmakçioğlu ile kitabını ve İstanbul'u konuştuk.

soner sert

Kaya Tokmakçioğlu'nun, Yazılama Yayınları'ndan çıkan 'Köle Kul Amele / İstanbul'un Toplumsal Mücadeleler Tarihi' kitabı işçi sınıfı ve İstanbul'u ele alıyor.

Mühendislik eğitimi alan Kaya Tokmakçioğlu, yüksek lisansını yaparken akademi kalmayı tercih eder. Halen İTÜ İşletme Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışan Tokmakçioğlu, edebiyata ve İstanbul'a özel bir ilgi duyar: "Klasik olacak ama tutku olarak adlandırabiliriz sanırım."

Edebiyat bağlamında, Nâzım Hikmet Kültür Merkezi bünyesinde çalışmalarını sürdüren Tokmakçioğlu, Nâzım Hikmet Kolektifi'nin bir üyesi olarak çalışmalar yapar. "İstanbul öze lindeyse şehrin toplumsal yaşamına, kültürel dokusuna, mücadeleler tarihine dair okumaya, biriktirmeye, sokaklarında düzenli olarak gezmeye, çalışıyorum" sözleriyle bu kente dair düşüncelerini dile getiren Tokmakçioğlu'nun, Yazılama Yayınları'ndan çıkan 'Köle Kul Amele / İstanbul'un Toplumsal Mücadeleler Tarihi' kitabı da bu düşüncesiyle pekişiyor.

Tokmakçioğlu ile bir araya geldik ve kitabını, işçi sınıfı ve İstanbul'u konuştuk.

'MARKSİZM SAYESİNDE BÖYLE BİR KİTABI YAZMAYA CESARET ETTİM'

Malum İstanbul; sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, tarihi ve coğrafi olarak bir derya denizdir. Bu şehrin sosyal mücadeleler tarihini merkeze alarak bir kitap hazırlama fikri nasıl ortaya çıktı? Ek olarak bu durum sizi ürkütmedi mi?

Bahsettiğim gibi şehre dair yazılan edebî, bilimsel vb. her tür metni okumaya özen gösteriyorum yıllardır. Bu noktada dikkatimi çeken şeylerden biri şu oldu: Şehrin pek çok farklı yönünü ele alan çalışma bugüne kadar yapılmış; üzerine

Köle, Kul, Amele: İstanbul'un Toplumsal Mücadeleler Tarihi, Kaya Tokmakçioğlu, 326 syf., Yazılama Yayınları, 2020.

'Köle, Kul, Amele'yi bir yönüyle disiplinlerüstü bir metin olarak adlandırmak mümkün sanırım. Bizantion'dan Konstantinopolis'e, oradan Konstantiniyye'ye ve İstanbul'a doğru gerçekleşen mekânsal dönüşümün izlerini toplumsal mücadeleler tarihinden ele almaya çalışıyor kitap öncelikle.

monografiler kaleme alınmış, romanların başkahramanı olmuş İstanbul. Ya da İtilaf Devletleri'nin işgali, II. Mehmed dönemi vb. tarihinin belli bir aralığını inceleyen kitaplar yazılmış. Bunların bir bölümü ilgili dönemin toplumsal mücadeleler tarihine odaklanıyor. Bir bölümü siyasal ve iktisadi tarihine. Şehrin toplumsal mücadeleler tarihini kuruluşundan günümüze sınıfsal bir perspektifle ele alan bir çalışma benim bildiğim kadarıyla yoktu ve bu boşluk elinizdeki kitabın hazırlanmasında başat rolü oynadı. Marksizm olağanüstü bir kılavuz; onun sayesinde böyle bir kitabı yazmaya cesaret ettiğimi söyleyebilirim.

Kitap bir yanıla tarih, bir yanıla siyasi, bir yanıla ekonomik, bir yanıla sosyal bilimsel bir çalışma. Siz eserinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

'Köle, Kul, Amele'yi bir yönüyle disiplinlerüstü bir metin olarak adlandırmak mümkün sanırım. Bizantion'dan Konstantinopolis'e, oradan Konstantiniyye'ye ve İstanbul'a doğru gerçekleşen mekânsal dönüşümün izlerini toplumsal mücadeleler tarihinden ele almaya çalışıyor kitap öncelikle. Bunu yaparken, bahsettiğiniz gibi tarihe, ekonomi bilimine, siyasete, yer yer edebiyata da başvurmaktan çekinmiyor. Bunları bir arada tutan tutkal ise Marksizm. Dolayısıyla, bir gelecek tasavvuru iddiasıyla şehrin "tarih öncesine" odaklanmayı tercih ediyor 'Köle, Kul, Amele'.

Kitap, ismiyle müsemma bir çalışma bizce. Önce köle, sonra kul, sonra da amele... Tanım değişse de görev değişmiyor. İşçinin kaderinde, sırada ne var sizce?

Sırasıyla Doğu Roma, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine bir göndermede bulunuyor kitabın adı. Tabii ki emeğiyle geçinmeye çalışanlara, ezilenlere dönük bir duygudaşlık besliyor. Yüzyıllardır ezilenlerle onları ezen bir avuç iktidar sahibi arasındaki mücadelenin İstanbul'un tarihinin tekerlerini döndüren başlıca güç olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Sırasıyla Doğu Roma, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine bir göndermede bulunuyor kitabın adı. Tabii ki emeğiyle geçinmeye çalışanlara, ezilenlere dönük bir duygudaşlık besliyor. Yüzyıllardır ezilenlerle onları ezen bir avuç iktidar sahibi arasındaki mücadelenin İstanbul'un tarihinin tekerlerini döndüren başlıca güç olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla, günümüz işçi sınıfının geleceğinde, onun kendi kaderini eline almak var. Kentsel mekânı, iktidarı eline almış bir biçimde dönüştürmek; yaşanabilir, eşit ve özgür bir İstanbul'u inşa etmek ve o güne kadar yaşanmışları "tarih öncesi" olarak addedip kendi tarihini yazmaya koyulmak var.

‘İSTANBUL, İŞÇİ SINIFININ HAVZASI OLMAYI SÜRDÜREN BİR ŞEHİR’

Kitapta sık sık “kavgamızın şehri” vurgusu yapıyorsunuz. Bu kitap, proleterler için bir kaynak kitap olma amacı mı taşıyor?

Evet, İstanbul “kavgamızın şehri”. Bir yandan sermayenin sınırsız bir biçimde biriktiği, öte yandan geniş çevresiyle birlikte düşünüldüğünde işçi sınıfının havzası olmayı sürdüren bir şehir. Modern anlamıyla proletarya İstanbul'da da tarih sahnesine çıktığı andan itibaren kentsel mekân üzerinde kıyasıya bir mücadele yürüttü, yürütmeye devam ediyor. İşgale karşı direnen unsurlar arasında işçi sınıfının öncü bileşenleri vardı; öte yandan 1 Mayıs'ları düşünelim, 15-16 Haziran'ı, Gezi Direnişi'ni aklımıza getirelim. Şehirdeki toplumsal mücadeleler kentsel mekâna yayılabildikleri ölçüde ve ölçekte “başarılı” oldular. Bunda da kent'in proletaryasının büyük rolü oldu. Tüm bu mücadelelerden çıkarılacak dersler olduğunu düşünüyorum ve elbette işçi sınıfımızın, verdiği kavganın izlerini mekânsal düzlemde sürebileceği bu kitabı okumasını arzu ediyorum.

İstanbul “kavgamızın şehri”. Bir yandan sermayenin sınırsız bir biçimde biriktiği, öte yandan geniş çevresiyle birlikte düşünüldüğünde işçi sınıfının havzası olmayı sürdüren bir şehir. Modern anlamıyla proletarya İstanbul’da da tarih sahnesine çıktığı andan itibaren kentsel mekân üzerinde kıyasıya bir mücadele yürüttü, yürütmeye devam ediyor.

Çalışmanız bir kez daha gösteriyor ki, sol siyasetin görünür olmasıyla/siyaset üretmesiyle işçi sınıfının güçlenmesi arasında tarihsel bağlamda bir paralellik var. Sadece İstanbul da değil, dünya siyaseti bunun örnekleriyle dolu. 2000 sonrası işçi sınıfı ve sol siyaset arasındaki ilişkiyi nasıl yorumluyorsunuz?

Türkiye özelinde ’80 sonrasında toplumda yarattığı en önemli tahribatlardan biri örgütlü olmanın, örgütlü davranmanın tukaka ilan edilmesidir. İşçi sınıfı adına siyaset üretenler günümüzde işçi sınıfını kuşatan milliyetçiliği, dinci ideolojiyi dağıtmak zorundalar. Bununla baş etmenin örgütlü davranmadan kolay olmadığını söyleyebiliriz. Öte yandan, 2000’li yıllar açısından Tekel ve Gezi Direnişi gibi tüm ezilenlere umut kaynağı olan hareketlenmelerin siyasal iktidarın zayıf karnını yansıttığını, bu düzenin miadını çoktan doldurduğunu söylemek durumundayız. Düzenin söz konusu zayıf karnının, er ya da geç işçi sınıfının hak ettiği siyasetiyle buluşacağına dair olan inancı diri tuttuğu inancındayım.

Tarih boyunca İstanbul’da var olan emekçi sınıflar üzerine bu denli kapsamlı bir çalışma yapan bir yazar olarak, Covid-19 şartlarında İstanbul’da yaşamaya/ölmemeye çalışan işçiyi nasıl yorumluyorsunuz?

İstanbul, tarihi boyunca pek çok salgına tanıklık etti. Bunlar içinde veba önemli bir yer tutuyor. Öte yandan, şehrin altından geçen fay hattı her büyük depremde toplumsal eşitsizliklere ayna tuttu. Bunlara bir de kentin meşhur yangınlarını ekleyecek olursak Covid-19’un başımıza gelen en büyük “felaket” olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Sizin de belirttiğiniz gibi günümüzdeki mevcut toplumsal düzen, pandemi gibi

Türkiye özelinde '80 sonrasının toplumda yarattığı en önemli tahribatlardan biri örgütlü olmanın, örgütlü davranmanın tukaka ilan edilmesidir. İşçi sınıfı adına siyaset üretenler günümüzde işçi sınıfını kuşatan milliyetçiliği, dinci ideolojiyi dağıtmak zorundalar.

olağanüstü durumların ortaya çıktığı momentlerde işçi sınıfına kent yaşamını zehir ediyor. Benzer bir durumu 1894 Depremi'nin derinleştirdiği eşitsizliklerde de ya da 1911 Aksaray Yangını'nda da görmek mümkün. Dolayısıyla özellikle pandemi sonrası işçi sınıfını daha ağır şartların beklediğini söyleyebiliriz. Ve bu noktada dayanışmanın, örgütlü davranmanın her zamankinden daha önemli hale geleceğini iddia edebiliriz.

Hazırladığınız yeni bir çalışma var mı? Günleriniz nasıl geçiyor?

İstanbul'a dair okumalar yapmaya devam ediyorum. Kenti konu alan izlemediğim filmle-ri, varsa belgeselleri izlemeye çalışıyorum. Bir yandan da Nâzım Hikmet üzerine çıkacak derleme bir kitap için okumalar yapmaya, özellikle 'Memleketimden İnsan Manzaraları'nın edebiyatımızdaki yeri üzerine düşünmeye devam ediyorum.

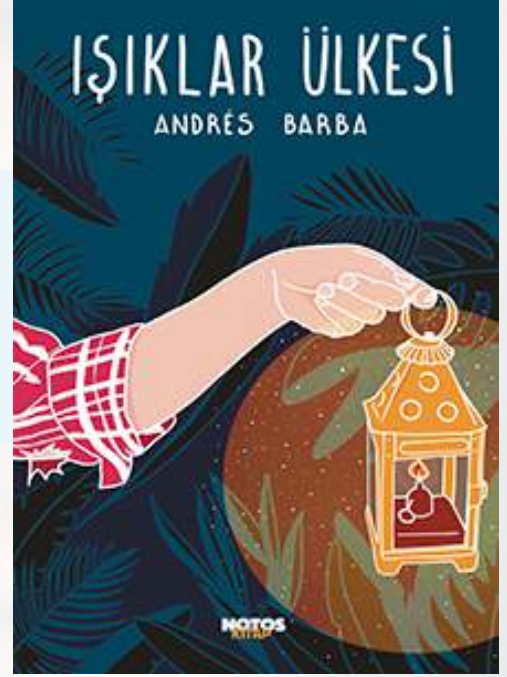

Ateş Sönene Kadar

Yazar: **Aylin Balboa**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı: **97**

Işıklar Ülkesi

Yazar: **Andrés Barba**
Çevirmen: **Züleyha Yılmaz**
Yayınevi: **Notos Kitap**
Sayfa Sayısı: **150**

Doğan Özlem
Dilthey Üstüne Yazılar

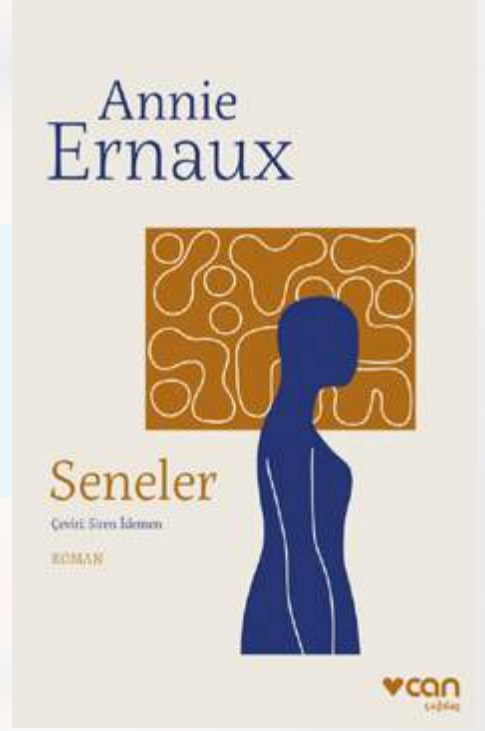
Dilthey Üstüne Yazılar

Yazar: **Doğan Özlem**
Yayınevi: **Notos Kitap**
Sayfa Sayısı: **171**

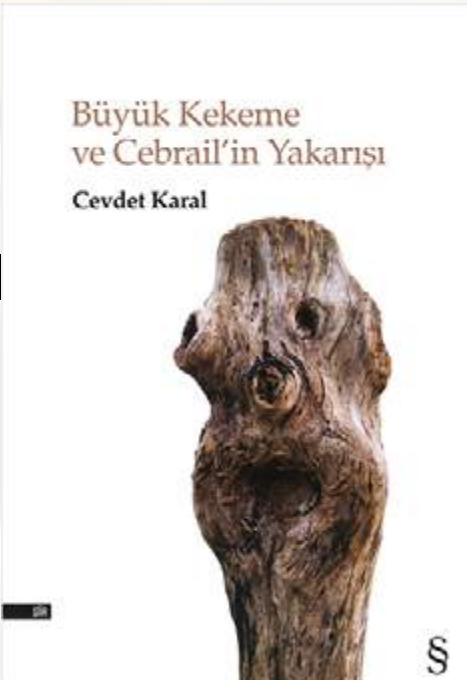
Meraklı Adamin On Günü

Yazar: Mehmet Eroğlu
Yayınevi: İletişim Yayınları
Sayfa Sayısı: 260

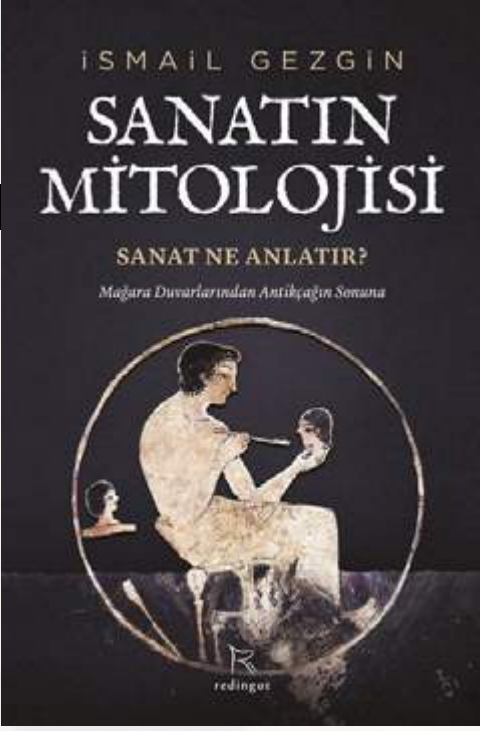
Seneler

Yazar: Annie Ernaux
Çevirmen: Siren İdemem
Yayınevi: Can Yayınları
Sayfa Sayısı: 232

Büyük Kekeme ve Cebrail'in Yakarışı

Yazar: Cevdet Karal
Yayınevi: Everest Yayınları
Sayfa Sayısı: 176

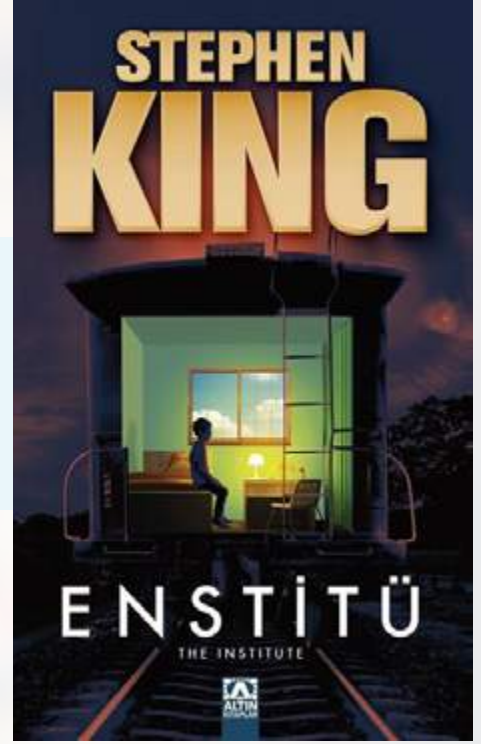

Sanatın Mitolojisi: Sanat Ne Anlatır - Mağara Duvarlarından Antikçağın Sonuna

Yazar: İsmail Gezgin
Yayınevi: Redingot Yayınları
Sayfa Sayısı: 340

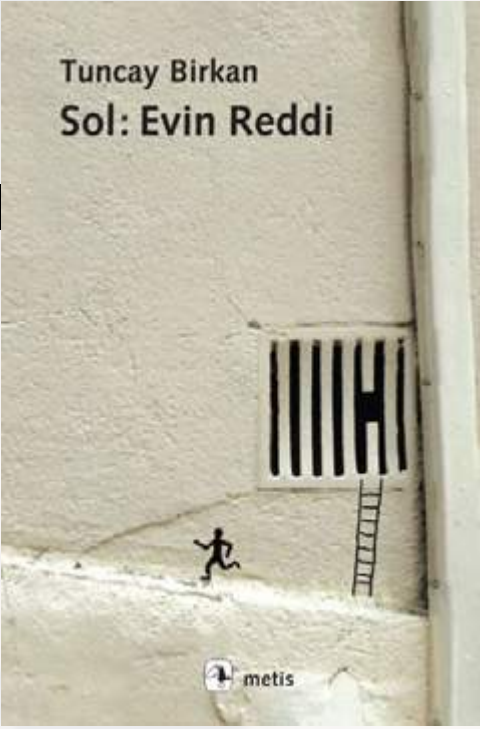
Enstitü

Yazar: Stephen King
Çevirmen: Doğanay Banu Pinter
Yayınevi: Altın Kitaplar
Sayfa Sayısı: 616

Teknoloji ve İnsanın Geleceği - İcatların Etiği

Yazar: Sheila Jasanoff
Yayınevi: BĞST Yayınları
Sayfa Sayısı: 214

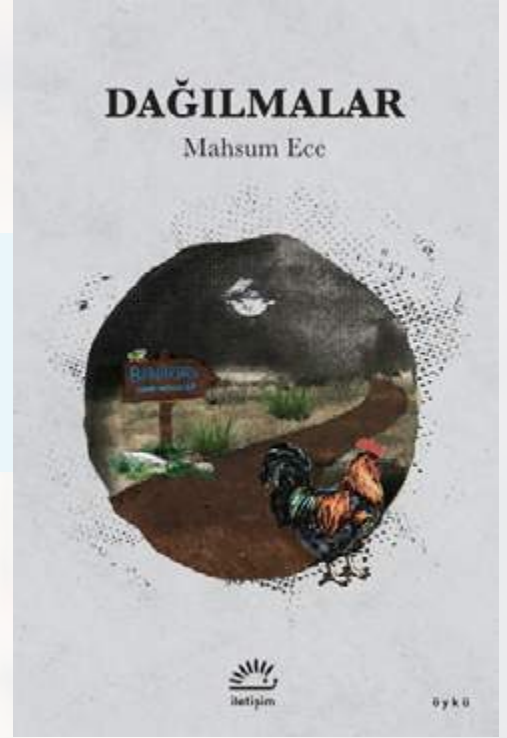

Sol: Evin Reddi

Yazar: **Tuncay Birkan**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **176**

Dağılmalar

Yazar: **Mahsum Ece**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı: **130**

100. Yılında Cumhuriyet'in Popüler Kültür Haritası

Yazar: **Derya Bengi, Erdir Zat**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **400**

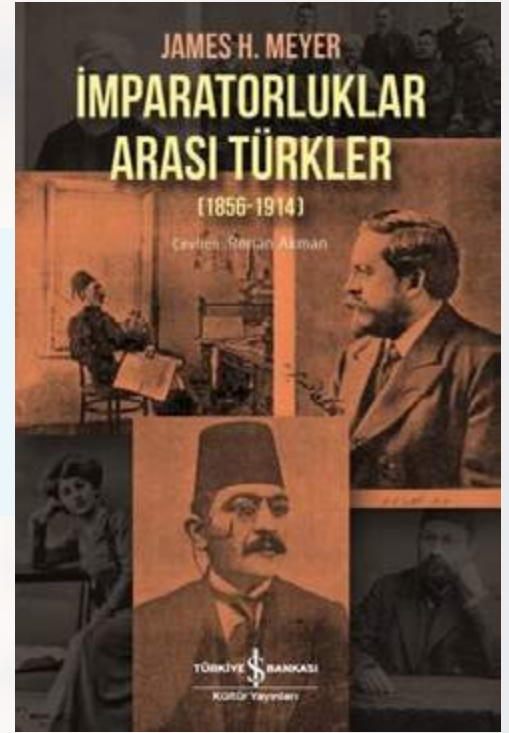

Taşrada Bir Ay

Yazar: **Joseph Lloyd Carr**
 Çevirmen: **Umay Öze**
 Yayınevi: **Jaguar Kitap**
 Sayfa Sayısı: **152**

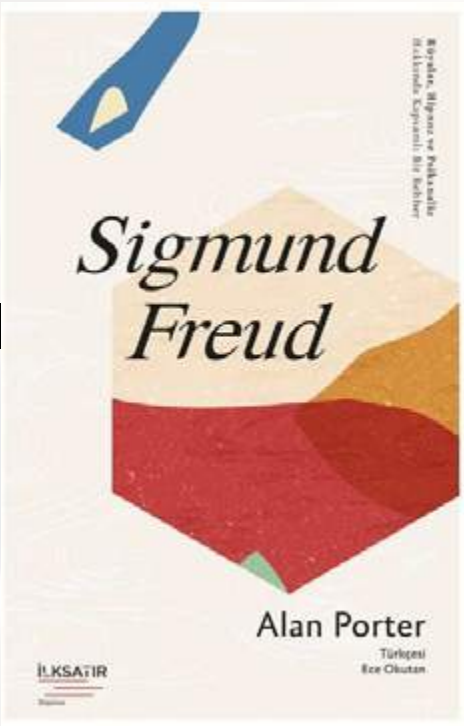
İmparatorluklar Arası Türkler 1856 - 1914

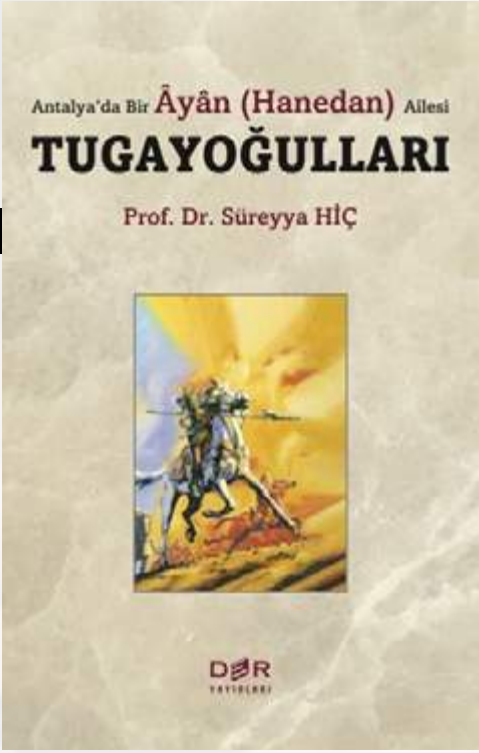
Yazar: **James H. Meyer**
 Çevirmen: **Renan Akman**
 Yayınevi: **İş Bankası Kültür Yayınları**
 Sayfa Sayısı: **336**

Sigmund Freud

Yazar: **Alan Porter**
 Çevirmen: **Ece Okutan**
 Yayınevi: **İlksatır Yayınevi**
 Sayfa Sayısı: **276**

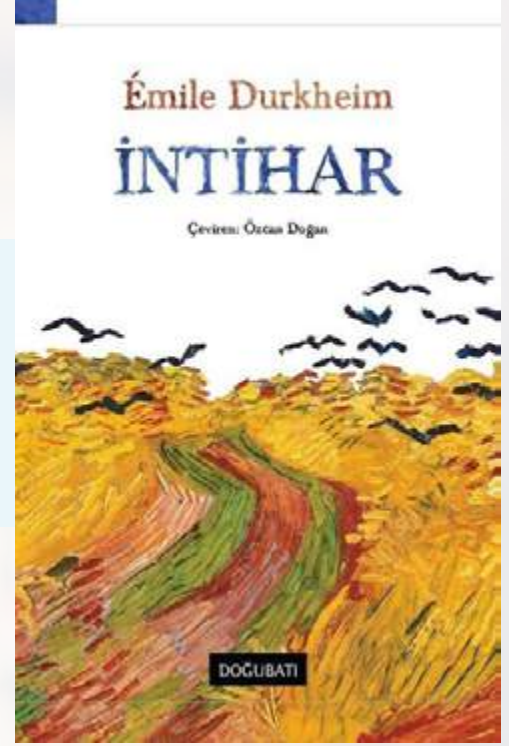

**Antalya'da Bir Ayan Ailesi:
Tugayoğulları**

Yazar: **Süreyya Hiç**
Yayınevi: **Der Yayınları**
Sayfa Sayısı: **264**

İntihar

Yazar: **Emile Durkheim**
Çevirmen: **Özcan Doğan**
Yayınevi: **Doğu Batı Yayınları**
Sayfa Sayısı: **507**

Her Zerre Kara

Yazar: **Özen Yula**
Yayınevi: **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı: **280**